

บทที่ ๘

บทสรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๘.๑ บทสรุป

จากที่ได้วิเคราะห์อุตสาหกรรมหมู่บ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในบทต่างๆ ที่กล่าวมาแล้ว สามารถสรุปได้ว่า

อุตสาหกรรมหมู่บ้านในชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นแหล่งที่สามารถทำรายได้ให้กับชาวชนบทเป็นอย่างดี ช่วยให้ชาวชนบทมีรายได้เพิ่มขึ้น หรือเป็นรายได้เสริมให้กับชาวชนบทนอกเหนือจากรายได้หลักซึ่งส่วนใหญ่จะมีแหล่งรายได้หลักมาจากการเกษตร และการรับจ้าง โดยปกติรายได้จากการเกษตรซึ่งเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านแถบนี้ค่อนข้างต่ำเพราะสภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยให้ทำการเกษตรได้ดีนัก โดยเฉพาะในพื้นที่ที่การชลประทานไม่ค่อยดีนัก แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า อุตสาหกรรมจะดีกว่าการเกษตร การเกษตรยังต้องถือเป็นอาชีพหลักของชาวภาคอีสานอยู่ เพราะชาวอีสานเกือบทั้งหมดยังคงยึดอาชีพทางการเกษตรเป็นหลักอยู่อย่างเหนียวแน่น ชาวอีสานไม่สามารถปฏิเสธการเกษตรได้เพราะถือเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญและมีความสัมพันธ์กับการเกษตรมาช้านาน

อุตสาหกรรมหมู่บ้าน สามารถพิจารณาได้ว่า เป็นแหล่งรายได้เสริมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและปรับสภาพความเป็นอยู่ของชีวิตของชาวชนบทให้ดีขึ้น เมื่อเปรียบเทียบแหล่งรายได้ระหว่างอุตสาหกรรมหมู่บ้านกับงานนอกการเกษตรอื่นๆ ในหมู่บ้าน อุตสาหกรรมดูจะได้รับความสนใจจากชาวบ้านมากกว่า อุตสาหกรรมหมู่บ้านได้ช่วยลดแรงกดดันในการเดินทางไปหางานทำในที่ต่างๆ เพราะสามารถทำงานมีรายได้ในหมู่บ้านของตนเอง เป็นการลดปัญหาสังคมอันเกิดจากความแออัดของผู้อพยพเข้าไปหางานทำจากชนบทตามเมืองใหญ่ๆ ลงได้ ปัญหาก็คือ จะพัฒนานโยบายเพื่อส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมหมู่บ้านที่มีอยู่แล้ว และที่จะพัฒนาขึ้นมาใหม่อย่างไร ทั้งในด้านการเพิ่มรายได้ให้กับผู้ผลิต และการเพิ่มศักยภาพของผู้ผลิตให้มีความสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ และขยายขนาดการผลิตให้เพิ่มขึ้นได้

ความเชื่อมโยง ระหว่าง อุตสาหกรรมเมือง กับ อุตสาหกรรมหมู่บ้าน จะเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยให้อุตสาหกรรมหมู่บ้านมีการพัฒนา ทั้งทางด้านเทคโนโลยีการผลิต คุณภาพของผลิตภัณฑ์ การออกแบบ และการสนับสนุนด้านวัตถุดิบการผลิต ที่สำคัญคือ ความเชื่อมโยงหรือความสัมพันธ์นี้ จะเป็นตัวนำให้อุตสาหกรรมหมู่บ้านได้เรียนรู้และพัฒนาศักยภาพในการตลาดได้ และหากอุตสาหกรรมเหล่านี้พัฒนาขึ้นจนมีศักยภาพในตัวเองได้เต็มที่ก็อาจเป็นอิสระจากอุตสาหกรรมใหญ่ในเมืองได้ในอนาคต แต่อุตสาหกรรมหมู่บ้านบางชนิดก็ไม่จำเป็นต้องเชื่อมโยงหรือสัมพันธ์กับอุตสาหกรรมเมืองขนาดใหญ่ เพราะอุตสาหกรรมเหล่านั้นสามารถผลิตผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะเฉพาะของตัวเอง อันผลิตภัณฑ์จากอุตสาหกรรมใหญ่ไม่มีหรือไม่สามารถทำได้ เช่น อุตสาหกรรมพื้นบ้าน เป็นต้น อุตสาหกรรมประเภทนี้ไม่สามารถให้อุตสาหกรรมใหญ่ๆช่วยเหลือได้ จำเป็นต้องช่วยเหลือตนเอง คุณลักษณะเฉพาะของอุตสาหกรรมแต่ละชนิดในประเภทนี้สามารถใช้เป็นเสน่ห์ดึงดูดลูกค้าได้ในตัวเอง เสน่ห์เฉพาะตัวเหล่านี้เองจะเป็นปัจจัยสำคัญ ทำให้อุตสาหกรรมขยายตัว หากได้มีผู้ค้าส่งหรือพ่อค้าคนกลางคอยช่วยเหลือด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์

๘.๒ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในด้านการกำหนดนโยบาย เพื่อช่วยเหลือส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมหมู่บ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อพัฒนาให้ชาวนชนบทมีรายได้จากอุตสาหกรรมมากขึ้น รวมทั้งพัฒนาให้อุตสาหกรรมขยายตัวอย่างยั่งยืน และหากพัฒนาได้ดีอาจนำไปใช้กำหนดนโยบายเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาชนบทในภูมิภาคอื่นได้อีก แนวนโยบายเหล่านั้นได้แก่

๑) นโยบายการเชื่อมโยงระหว่างผู้ผลิตกับผู้ค้าส่งและพ่อค้าคนกลาง

สำหรับพื้นที่ที่มีอุตสาหกรรมพื้นบ้านอยู่แล้ว ควรมีการพัฒนาคุณลักษณะที่เป็นเสน่ห์เฉพาะตัวของอุตสาหกรรมนั้น โดยการเชื่อมโยงกับผู้ค้าส่งและพ่อค้าคนกลาง เพื่อให้เป็นการเพิ่มจำนวนผู้ซื้อในระบบให้มากขึ้น การสร้างความเชื่อมโยงควรทำโดย

การจัดงานแสดงสินค้าบ่อยๆ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ผลิตและผู้ค้าส่งได้พบปะกัน
หน่วยงานของรัฐควรปรับเปลี่ยนบทบาทตัวเองจากผู้ปฏิบัติมาเป็นผู้ประสานงาน การ
ปฏิบัติการช่วยเหลือผู้ผลิตโดยตรงในด้านการส่งเสริมการผลิตและการจำหน่ายอาจเป็นการ
บั่นทอนศักยภาพของผู้ผลิตในการแข่งขันในตลาดเสรีและในระบบเศรษฐกิจเสรี การ
ประสานงานจะเป็นการช่วยดึงผู้ผลิตออกสู่ระบบเปิด ทำให้พวกเขาได้ตัดสินใจด้วยตนเอง
โดยวิธีนี้จะ เป็นการช่วยพัฒนาศักยภาพของผู้ผลิตให้ดีขึ้นได้

๒) นโยบายการพัฒนาหน่วยราชการให้เป็นศูนย์สนับสนุนด้านข้อมูลการตลาด

ศูนย์ข้อมูลข่าวสารเป็นสิ่งจำเป็นที่สำคัญมาก ในการสนับสนุนศักยภาพของ
ผู้ผลิต ถ้าผู้ผลิตได้รับการสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสารหรือมีการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ผู้ผลิต
ตลอดเวลาจะทำให้ศักยภาพในการแข่งขันของผู้ผลิตสูงขึ้น ข้อมูลข่าวสารอันเป็นที่ต้อง
การของผู้ผลิตได้แก่ ข้อมูลการตลาด ข้อมูลด้านเทคโนโลยีการผลิตใหม่ๆ รสนิยมของ
ผู้บริโภค ช่องทางการติดต่อธุรกิจ แหล่งเงินทุนที่จะติดต่อได้และให้ความช่วยเหลือ
แหล่งวัตถุดิบจำเป็นในการผลิตและสามารถหาได้ เทคนิคการนำวัสดุที่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่
รายชื่อของผู้ค้าส่งและพ่อค้าคนกลางในวงการสินค้าชนิดต่างๆ รายชื่อผู้ส่งออก ฯลฯ
หน่วยงานของรัฐควรเป็นผู้รับผิดชอบจัดตั้งและพัฒนาศูนย์ข้อมูลข่าวสารสำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรม
หมู่บ้านเหล่านี้ ให้มีประสิทธิภาพ และสามารถสนับสนุนข้อมูลให้แก่ผู้ผลิตในพื้นที่ชน
บทได้โดยตรง หน่วยงานของรัฐควรปรับเปลี่ยนบทบาทและหน้าที่จากผู้วางแผนและผู้
ปฏิบัติไปสู่การเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูล และ ผู้ให้ข้อมูล แล้วเปิดโอกาสให้ผู้ผลิตได้มีโอกาส
วางแผนเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมหมู่บ้านของพวกเขาเอง ไม่จำเป็นต้องวางแผนให้เขา
ซึ่งวิธีนี้จะช่วยฝึกให้ผู้ผลิตสามารถตัดสินใจได้เองในอนาคต

๓) นโยบายการร่วมมือประสานกับองค์กรเอกชน

ควรมีการส่งเสริมการร่วมมือประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐกับองค์กร
เอกชนในหมู่บ้านให้มากขึ้น ให้มีการเพิ่มช่องทางการติดต่อสื่อสารระหว่างกันให้มากขึ้น
องค์กรเอกชนเหล่านี้จะเป็นช่องทางให้ข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานรัฐที่เป็นประโยชน์และ
จำเป็นแก่ผู้ผลิตในหมู่บ้าน ได้ไปถึงมือผู้ผลิตได้ ช่องทางการผ่านข้อมูลข่าวสารที่จำเป็น
และเป็นประโยชน์นี้จะช่วยให้ชาวบ้านซึ่งเป็นผู้ผลิตในหมู่บ้าน ได้เพิ่มศักยภาพในการ

ผลิตและการตลาดเร็วขึ้น ข้อได้เปรียบขององค์กรเอกชนในการติดต่อชาวบ้านได้ดีกว่า หน่วยงานของรัฐควรถูกนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์เพื่อลดข้อเสียเปรียบของหน่วยงานรัฐในด้านนี้ กล่าวโดยง่ายก็คือ ต่างฝ่ายต่างจะต้องแลกเปลี่ยนข้อได้เปรียบและเสียเปรียบระหว่างกัน หน่วยงานของรัฐมีข้อมูล แต่องค์กรเอกชนติดต่อชาวบ้านได้ดีกว่า หากมีการร่วมมือกันที่ดีก็จะ เป็นประโยชน์ต่อชาวบ้านอย่างมาก ซึ่งก็เป็นเป้าหมายหลักในการพัฒนาด้วยกันทั้งสองฝ่าย

๔) นโยบายการให้บริการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์

การจัดให้บริการฝึกอบรมจะเป็นบริการหนึ่งที่หน่วยงานของรัฐควรจัดให้แก่ผู้ผลิตในหมู่บ้าน ปัญหาการขาดแคลนทักษะในด้านเทคนิคการผลิตใหม่ๆในอุตสาหกรรมหมู่บ้านบางชนิดจะสามารถแก้ไขได้โดยการให้การอบรม หน่วยงานของรัฐควรสร้างเครือข่ายการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องในอุตสาหกรรมหมู่บ้านทุกๆประเภท โดยการร่วมมือประสานงานกับมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นจัดให้การอบรมในทักษะฝีมือ และความรู้ ที่ผู้ผลิตในหมู่บ้านต้องการสำหรับการผลิตอุตสาหกรรมที่พวกเขาทำอยู่ การพัฒนาทักษะฝีมือให้แรงงานหรือผู้ผลิตโดยตรงจะช่วยให้อุตสาหกรรมหมู่บ้านที่มีอยู่ขยายตัวได้ในอนาคตโดยไม่มีปัญหาการขาดแคลนแรงงานที่มีฝีมือที่จำเป็นในการผลิต ซึ่งการเพิ่มทักษะฝีมือให้แรงงานก็จะ เป็นการเพิ่มศักยภาพและความสามารถให้กับผู้ที่ จะเข้ามาเป็นแรงงานใหม่เพื่อรองรับความต้องการแรงงานที่มีฝีมือในอนาคตได้ ทักษะฝีมือแรงงานที่ดีจะช่วยให้คุณภาพของผลิตภัณฑ์ได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้น เพิ่มความสามารถในการแข่งขันกับตลาดในอนาคตได้

๕) นโยบายการประสานระหว่างอุตสาหกรรมใหญ่กับอุตสาหกรรมหมู่บ้าน

ในด้านนโยบายการส่งเสริมให้มีการกระจายอุตสาหกรรมออกมาสู่ต่างจังหวัดหรือย้ายฐานการผลิตจากกรุงเทพมหานครมายังต่างจังหวัดนั้น ควรได้มีการเชื่อมโยงประสานระหว่างอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่จะมาตั้งในพื้นที่ ได้เชื่อมโยงประสานกับอุตสาหกรรมหมู่บ้าน โดยให้มีการส่งต่อช่วงการผลิตไปให้อุตสาหกรรมในหมู่บ้านช่วยผลิต เพื่อเป็นการช่วยลดค่าใช้จ่ายในการลงทุนของอุตสาหกรรมใหญ่ และช่วยให้อุตสาหกรรมหมู่บ้านเติบโตขึ้นด้วย ซึ่งหน่วยงานของรัฐจะช่วยเป็นช่องทางในการประสานงานส่วน

นี้ได้ดี อันจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาอุตสาหกรรมหมู่บ้านอย่างมาก และช่วยให้เศรษฐกิจพัฒนาเร็วขึ้น เพราะมีแรงงาน เครื่องไม้เครื่องมือ พื้นฐานบางส่วนอยู่ในหมู่บ้านอยู่แล้ว หากจะพัฒนาต่อเพื่อให้ทำงานอุตสาหกรรมเฉพาะอย่างก็ไม่น่าจะเป็นเรื่องยากนัก

๖) นโยบายการพัฒนาสาธารณูปโภคของหมู่บ้านชนบท

ในด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมหมู่บ้านอีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญคือ สาธารณูปโภค เป็นต้นว่า ถนนหนทาง การขนส่ง ระบบการติดต่อสื่อสาร โทรคมนาคม ไฟฟ้าแสงสว่าง และไฟฟ้ากำลัง ฯลฯ แม้ว่าอุตสาหกรรมหมู่บ้านบางชนิดเกิดขึ้นได้โดยไม่จำเป็นต้องมีสาธารณูปโภคเหล่านี้ แต่หลังจากอุตสาหกรรมหมู่บ้านพัฒนาขึ้นมาได้ระดับหนึ่ง ระบบการขนส่ง โทรคมนาคมมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยให้การพัฒนาดำเนินต่อไปได้มากขึ้น เพราะหากผู้ผลิตในหมู่บ้านสามารถติดต่อกับบุคคลภายนอกได้สะดวก ก็จะช่วยให้ผู้ผลิตและผู้ค้าส่งรวมทั้งผู้ซื้อจากภายนอกทำธุรกิจกันได้มากขึ้น ดังนั้น หากสามารถพัฒนาระบบสาธารณูปโภคเหล่านี้ได้ก็จะช่วยการพัฒนาอุตสาหกรรมหมู่บ้านได้มากทีเดียว และหากหน่วยงานของรัฐไม่มีงบประมาณสนับสนุนเพียงพอ การขอบริจาคจากผู้ผลิตในหมู่บ้านบางรายที่มีศักยภาพ ในลักษณะการร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนา ก็ย่อมอยู่ในวิสัยที่เป็นไปได้

๗) นโยบายการพัฒนาชนบทโดยอาศัยการพัฒนาอุตสาหกรรมหมู่บ้านเป็นฐาน

นโยบายการพัฒนาชนบทของรัฐบาลควรได้ผนวกแผนการและนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมหมู่บ้านไว้ด้วย เพราะการพัฒนาอุตสาหกรรมหมู่บ้านนอกจากจะเป็แผนการช่วยผู้ผลิตในหมู่บ้านให้เติบโตแล้ว ยังสามารถใช้เป็นช่องทางในการพัฒนาชนบทได้ด้วย เพราะหากอุตสาหกรรมหมู่บ้านเติบโตได้ดี ก็จะเป็นช่องทางเลือกให้กับชาวบ้านในชนบทสามารถมีรายได้เสริมจากรายได้ปกติ ที่ส่วนใหญ่ได้มาจากภาคการเกษตร หรือภาคนอกเกษตรที่มีจำนวนไม่มากนักในหมู่บ้าน อันจะช่วยให้ชาวชนบทมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจากการศึกษาวิจัยก็ได้อ้างให้เห็นแล้วว่า อุตสาหกรรมชนบทสามารถใช้เป็นแหล่งรายได้เสริมของชาวชนบทได้ดี ดังนั้นหากมีการประสานกันโดยให้นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมหมู่บ้านเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการพัฒนาชนบทก็จะเป็นประโยชน์ไม่น้อย และการพัฒนาอุตสาหกรรมหมู่บ้านที่กล่าวทั้งหมด ไม่เฉพาะแต่จะใช้ได้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเท่านั้น แต่สามารถจะนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาชนบทในภูมิภาคต่างๆได้อย่างนี้

โดยมีการปรับบางส่วนให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ และวัฒนธรรมของท้องถิ่น ก็จะช่วยให้ชาวชนบทมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยไม่ขัดต่อวิถีชีวิตของชาวชนบทที่มีมาแต่ดั้งเดิมแต่อย่างใด ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของอุตสาหกรรมพื้นบ้านที่อาจแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น แต่ละภูมิภาค หรืออุตสาหกรรมใช้ฝีมือ และอุตสาหกรรมรับช่วงการผลิต ที่สามารถนำไปใช้ได้ทั่วไป เป็นต้น